



ז' בשבט תשע"ט
13 בינואר 2019

סטודנטים/ות יקרים/ות,

עם סיום סמסטר א' תשע"ט, אני מבקש לאחל לכם/ן הצלחה בבחינות וחופשה מהנה. צרכני התקשורת מביניכם ודאי הבחינו בכך שהאוניברסיטה עמדה בסמסטר הזה במוקד סיקור תקשורתי אינטנסיבי למדי. זכינו לסיקור על הישגים אקדמיים (בין היתר, דיווחים על הישגים מעולים של סטודנטים בתחרויות בינלאומיות, למשל, זכייה במקום הראשון בתחרות [הדיבייט הבינלאומית](#), זכייה במדליית זהב בתחרות בינלאומית בבילוגיה סינטטית, דיווח על פתיחת המחזור הראשון [ברפואה חיסובית](#), ועוד; ודיווחים על הישגים מדעיים של חוקרי/ות האוניברסיטה); אך רוב השיח הציבורי עסק בתחומים שיש בהם ממד פוליטי. מניעת כניסת סטודנטית לישראל כדי ללמוד איתנו, מחלוקת בדבר שפת ההוראה בלימודי המוסמך באוניברסיטה בתחומים אחדים ולאחרונה התקרית בעניין סטודנטים/ות במדים, הם הבולטים מבין שורה של אירועים שבהם עמדה האוניברסיטה במוקד של פולמוס ציבורי נרחב.

מיד אתייחס לאירוע האחרון מבין אלה, אך אקדים לכך שתי הערות כלליות. הראשונה עוסקת באחריות. הדיון הציבורי הנרחב הוא ביטוי למעמד המרכזי של האוניברסיטה העברית בחברה הישראלית. בצד זאת, השיח הציבורי כלל ביקורת נוקבת נגד האוניברסיטה בכלל ונגד הנשיא והרקטור בפרט. איש מאיתנו אינו נהנה לספוג ביקורת. אך החשש מביקורת אסור לו שירתיע אותנו – ואתכם/ן – מלפעול ביושר ובהגינות, להביע את עמדתנו ולמחות על עוול, אף אם הדברים אינם פופולריים. השמעת קול ועשיית מעשה בתחומים שנויים במחלוקת מסווגות לעיתים כ"פוליטיות" (ולכן, במשתמע, בלתי ראויות, למי שאמורים לשמור על ניטרליות); אך זו אשליה שאפשר להתחמק מדיבור וממעשה פוליטיים – כמעט תמיד גם שתירה והימנעות מלפעול הם הכרעה פוליטית. אין דרך להתחמק מלשאת באחריות.

ההערה השנייה עוסקת בדיווחי-כזב. מאפיין מובהק של שלושת האירועים התקשורתיים הבולטים שקשורים אלינו הוא טעויות יסודיות, חלקן יש לשער מכוונות, בעובדות שדווחו לציבור. בניגוד לדיווחי-כזב בתקשורת, לארה אל-קאסם אינה פעילה עוד בתנועת החרם והמאבק שלנו לאפשר לה ללמוד איתנו לא נבע מכך שאנו מזדהים עם חרם אקדמי על ישראל, בדיוק ההפך מכך; האוניברסיטה העברית אינה הופכת לאוניברסיטה האנגלית, רחוק מאד מזה; והאוניברסיטה מקבלת בברכה סטודנטים/ות במדים. הניסיון לתקן דיווחי-כזב, ששוטפים לעיתים כמו גל גדול שקשה לעמוד מולו, הוא אתגר קשה. אך עלינו להימנע מלהיאבק בשקרים ובגוזמאות באמצעות שימוש באמצעי זה בעצמנו. עלינו להשתדל לתאר את הדברים כהוויתם, על מורכבותם. לפני ימים אחדים פורסם סרטון שמתעד חלקים משיחת מסדרון בין סטודנטית לחברת סגל באוניברסיטה. קטע השיחה שפורסם עסק, בין היתר, בכך שהסטודנטית, שמשרתת בצה"ל, חשה שסטודנטים אחדים מתייחסים אליה באופן ביקורתי, ומייחסים לה אחריות למה שנראה בעיניהם כעוולות במדיניות הממשלה ובפעילות של צה"ל, משום שהיא משתתפת בשיעורים במדים. בשיחה הציעה חברת הסגל לסטודנטית "לקבל בסובלנות" את מי שעמדתם שונה משלה. פרסום הסרטון הוביל לשורה של פרסומים שבהם נטען שחברת הסגל ביזתה חיילת במדים, ובמשתמע ביטאה עמדה שמבזה את כל מי שמשרת או משתתף בשיעורים במדים; ושהעובדה שהנהלת האוניברסיטה לא פעלה נגד חברת הסגל משמעה שמדיניות האוניברסיטה מבטאת הסתייגות מכך שסטודנטים לובשים מדים בקמפוס. אלה האשמות שגויות, הן משום שאין זו כידוע מדיניות



האוניברסיטה והן משום שגם אין זו העמדה שביטאה המרצה בסרטון שהופץ. למרבה הצער, ההאשמות הללו זכו לאוזן קשבת אצל רבים. הדבר חייב אותנו להגיב ולהזים את הדברים, וכך עשינו. בעקבות פרסום הסרטון הוטחו בחברת הסגל דברי נאצה איומים, ואנשים שונים, חלקם אפילו בלי להתבייש להסתיר את שמם, איימו לפגוע בה. אני ויחד עימי כל חברי הנהלת האוניברסיטה מגנים את מי שהטיחו דברי נאצה במרצה ואשר איימו לפגוע בה. אנו מחויבים לעשות ככל יכולתנו להגן על חברת הסגל, שהיא חוקרת ומורה מעולה, בפני ההתקפות הללו.

לצד עניין זה, עוררה הפרשה עוד לפחות שלוש סוגיות. סוגיה אחת עוסקת בתגובות האוניברסיטה. מצד אחד של המפה הפוליטית הופעלו כאמור על הנהלת האוניברסיטה לחצים לגנות את חברת הסגל ואף לפטר; ומן הצד השני של המפה ביקרו אותנו על-כך שבמודעה שפרסמנו בעיתונות לא נכללה אמירה מפורשת כי לא נפל כל פגם במעשיה של המרצה. בדקנו את המקרה, ומצאנו שאין עילה לנקוט בצעדים כלשהם נגד המרצה, שכן בדבריה ובמעשיה לא היתה כל כוונה לפגוע בסטודנטית או לבזותה ולכן הביקורת נגד המרצה אינה מוצדקת. למרות זאת, בחרנו להתנצל פומבית על המקרה. אף ששוכנענו שהמרצה לא ביקשה לפגוע בסטודנטית, הסטודנטית יכולה היתה באופן סביר לפרש את התנהגותה של המרצה, כפי שאמנם עשתה בפועל, כפוגענית. משום כך בחרנו להתמקד במודעה בהזמת הטענה השגויה באשר למדיניות האוניברסיטה כלפי חיילי/ות צה"ל ולבטא התנצלות על הדברים. כאמור, אנו מחויבים להגן על חברת הסגל מפני ההתקפות הזדוניות נגדה, ובה בעת אנו פועלים להגן גם על הסטודנטית, שנמצאת אף היא בעין הסערה.

סוגיה שנייה היא החוקיות של צילום הסרטון והפצתו. הסטודנטית העידה כי לא הייתה מעורבת בצילום הסרטון. משמעות הדבר שצילום הסרטון והפצתו עלולים להיות עבירה פלילית מכוח חוק האזנות סתר. הקלטת שיחות של אחרים והפצת ההקלטה היא מעשה פסול. לא אחת, וכך ארע כנראה גם במקרה הנוכחי, הגרסה שמפיצים ערוכה באופן מגמתי ונטולת ההקשר שבו נאמרו הדברים שמופיעים בהקלטה, והיא עלולה להציג תמונה מעוותת של המציאות. דבריהם של חברי קהילת האוניברסיטה אינם סודיים וראוי להם שיהיו חשופים לביקורת ציבורית, אך הקלטת דבריהם צריכה להיעשות בתיאום עמם, כדי להימנע מהצגה מוטה של הדברים ולמנוע אווירה עכורה של הפחדה ורדיפה.

הסוגיה השלישית, הסבוכה מכולן, קשורה להיבט שעלה בעקיפין מן השיחה, ועניינו מעמדו החברתי-ציבורי של צה"ל, ולפיכך של מי שמשרתים בו. לפי עמדה אחת, הופעה לשיעור במדים – שנעשית שלא במסגרת תכנית לימודים שמיועדת לחיילים – היא ביטוי למאפיין מכונן-זהות פרטי של הסטודנט/ית. לפי תפיסה זו, מדים דומים במהותם ללבוש דתי (כגון, חבישת כיפה או התעטפות בכיסוי ראש). הלבוש הוא ביטוי לבחירה אישית של הפרט הנוגע בדבר, ויש לנהוג סובלנות כלפי בחירות אישיות כאלה ומה שהן מסמנות. לפי עמדה שנייה, שמבטאת במידה רבה את מדיניות האוניברסיטה, מדי צה"ל הם מאפיין לאומי במהותו ולא פרטי, בשל כך שהסטודנטים במדים משרתים מכוח חובה שמוטלת עליהם והם פועלים לטובת הכלל ולא לקידום עניין פרטי שלהם. לכאורה, אין הכרח לבחור בין שתי הגישות הללו, שכן מכוח שתיהן אין למנוע מסטודנטים/ות במדים להשתתף בשיעורים. אך הגישות הללו מבטאות הבדלים עמוקים בתפיסות עולם, שיש להן השלכות מעשיות. למשל, הבחירה ביניהן רלוונטית להכרעה בשאלה באיזו מידה יש לקיים תכניות לימודים מיוחדות למשרתים בכוחות הביטחון; האם להעניק התאמות מיוחדות למשרתים במילואים, שאינן ניתנות למי שנאלצים להיעדר מן הלימודים מסיבות אחרות (כגון סיבות דתיות או בריאותיות); האם על המוסד לנקוט מידה שונה של סובלנות כלפי מי שנוהגים בחוסר סובלנות כלפי אדם בשל לבושו במקרה של



מדים לעומת סממנים דתיים או אחרים; ועוד. ביסודו, הדיון הוא ביחס שבין מחויבותה של האוניברסיטה לניטרליות מבחינה לאומית לבין הזדהותה עם אינטרסים לאומיים (ותרבותיים, כפי שעלה למשל בפרשת שפת ההוראה) של מדינת ישראל. בירור סוגיה זו הוא שהופך את הפרשה למעניינת וחשובה.

אני מקווה שנחזור בקרוב לשגרה. אנו ממשיכים להיות מחויבים לכך שכל הסטודנטים/ות, המרצים/ות והעובדים/ות ירגישו בטחון באוניברסיטה, ויוכלו לבטא עצמם ללא מורא. גם אם לא השתכנעתם שנהגנו נכונה במקרה זה או במקרים אחרים, זכרו בבקשה שכל אחד מאיתנו הוא יותר מאשר הדבר הגרוע ביותר שעשה מימיו (ג'ואנה קאנון, שלושה דברים שצריך לדעת על אלזי). אני שב ומאחל לכם הצלחה בבחינות והנאה מן הלימודים.

בברכה, ברק מדינה, רקטור
rector@savion.huji.ac.il; 053-2291828